

Mariola Grzebyk

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnobrzegu,
Uniwersytet Rzeszowski

DZIAŁALNOŚĆ INWESTYCYJNA MIASTA RZESZÓW W LATACH 2004-2006

1. Wstęp

Jedną z podstawowych sfer działalności społeczno-gospodarczej podmiotów, w tym również gmin, są inwestycje. Decyzje inwestycyjne są istotnym determinan-tem rozwoju gospodarczego państwa i każdej jednostki samorządowej. Warunkują one nie tylko rozwój poszczególnych podmiotów, ale stanowią także źródło przewa-gi konkurencyjnej wobec innych jednostek samorządowych.

Działalność inwestycyjna polega na zwiększaniu bądź modernizacji istniejących środków trwałych oraz tworzeniu nowych. Konieczność prowadzenia w coraz szerszym zakresie działalności inwestycyjnej przez władze samorządowe wynika rów-nież z potrzeby zmniejszania dysproporcji rozwojowych pomiędzy poszczególnymi regionami na terenie kraju, a także w odniesieniu do regionów w Unii Europejskiej. Członkostwo w UE otwiera nowe możliwości finansowania działalności inwesty-cyjnej w postaci europejskich funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności. Środki te mogą przyczynić się do przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego gmin, poprawy standardu świadczenia usług publicznych oraz stanu środowiska natural-nego i dziedzictwa kulturowego, a w konsekwencji do podwyższenia poziomu ży-cia mieszkańców i stworzenia lepszych warunków do prowadzenia tam działalności gospodarczej. Samorząd lokalny jest podmiotem, który ma najlepsze rozeznanie warunków rozwoju gospodarczego, struktury rynku pracy, przyczyn bezrobocia, lokalnych potrzeb inwestycyjnych czy też walorów środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego, dlatego na nim spoczywa największa odpowiedzialność za rozwój gminy.

Głównym celem artykułu jest ukazanie źródeł finansowania inwestycji gmin-nych w gminie miejskiej Rzeszów w latach 2004-2006.

2. Ogólna charakterystyka miasta Rzeszów

Rzeszów to miasto ponad 170-letnie, stolica województwa podkarpackiego. Zamieszkuje go ok. 163 508 osób.

Miasto pełni funkcję głównego ośrodka administracyjnego, przemysłowego, handlowo-usługowego, akademickiego i kulturalnego w Polsce południowo-wschodniej. Dogodne położenie miasta na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych oraz bliskość południowej i wschodniej granicy (ok. 90 km od granic z Ukrainą i Słowacją) stanowią o jego znaczeniu jako ważnego węzła komunikacyjnego, sprzyjają rozwojowi gospodarki, handlu, a także turystyki.

Rzeszów jest największym ośrodkiem przemysłowym Polski południowo-wschodniej. Gospodarczy charakter miasta ukształtowany został m.in. dzięki silnej tradycji lotniczej i związanej z tym budowy COP, który dał początek WSK „PZL” Rzeszów, produkującej silniki lotnicze i będącej znacznym źródłem zatrudnienia dla ludności miasta. Obserwujemy tutaj dynamicznie rozwijające się przedsiębiorstwa takich branż, jak: odzieżowa, spożywcza, meblarska i budowlana. Konsekwencją rozwoju gospodarczego miasta stało się powstanie i rozwój dużej liczby małych i średnich przedsiębiorstw oraz licznych placówek obsługujących sferę biznesu (banków, biur, towarzystw ubezpieczeniowych i innych).

Jednym z warunków prawidłowego rozwoju miasta jest odpowiedni poziom infrastruktury, w tym technicznej. Infrastruktura to pewien układ urządzeń i instytucji usługowych niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania gospodarki¹.

W latach 2004-2006 długość dróg gminnych uległa zmianie, zwiększyła się natomiast o 16,7 km długość dróg powiatowych o twardej, ulepszonej nawierzchni. W dziedzinie infrastruktury transportowej ważną rolę odgrywa kolej. Główną linią kolejową jest tu magistrala Kraków-Dębica-Rzeszów-Przemysł-Medyka, która należy do Trzeciego Paneuropejskiego Korytarza Transportowego Zachód-Wschód (E30). Znacznym atutem miasta jest lotnisko w Jasionce, mogące przyjmować samoloty wszystkich typów.

Największym źródłem zaopatrzenia miasta w wodę jest rzeka Wisłok. Do chwili obecnej trwa systematyczna rozbudowa wodociągów w zakresie systemu ujmowania wody i odprowadzania ścieków oraz ich oczyszczania. W roku 2004 długość sieci wodociągowej rozdzielczej wynosiła 273,8 km, aby w 2006 r. osiągnąć 365,1 km. Podobna sytuacja dotyczy sieci kanalizacyjnej, która w roku 2004 mierzyła 313,4 km, a trzy lata później 384,5 km oraz sieci gazowej (w 2004 r. 353,3 km, a w 2006 r. 419,2 km).

3. Budżet jako narzędzie zarządzania finansami gminy

Budżet jednostki samorządu terytorialnego jest podstawą gospodarki finansowej. Zasoby finansowe, jakimi dysponuje dana jednostka na realizację zadań, są

¹ S. Michałowski, A. Pawłowska (red.), *Samorząd lokalny w Polsce. Społeczno-polityczne aspekty funkcjonowania*, Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004, s. 435.

zawsze ograniczone i niemal zawsze zbyt małe, by możliwe było finansowanie wszystkich zamierzeń. Istota konstrukcji budżetu sprowadza się więc do tego, by posiadane środki podzielić w ten sposób, żeby możliwe było wykonanie wszystkich zadań publicznych nałożonych na wspólnotę samorządową, w tym możliwie pełne zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty².

Jednym z istotniejszych problemów budżetowych jest znalezienie właściwej proporcji między potrzebami bieżącymi a koniecznością podejmowania działań rozwojowych.

Przygotowanie projektu uchwały budżetowej, a także dokonywanie wszelakich zmian należy do kompetencji wójta, burmistrza lub prezydenta. Projekt budżetu przygotowuje on, biorąc pod uwagę zasady finansów publicznych oraz wskazówki rady gminy. Uchwała budżetowa winna określać przewidywane dochody gminy oraz wydatki z wyodrębnieniem wydatków bieżących i majątkowych³.

Podstawowym warunkiem właściwego wykonania przez samorząd lokalny jego zadań jest wyposażenie go w odpowiednie środki finansowe. Do głównych źródeł dochodów gminy należą dochody własne, subwencje i dotacje z budżetu państwa. Wielkość dochodów i wydatków budżetowych gminy miejskiej Rzeszów według rodzajów prezentuje tab. 1. Na podstawie analizy danych można stwierdzić, że najważniejszym źródłem dochodów gminy w badanych latach były dochody własne. Stanowiły one od 51,2% w 2004 r. do 46,4% dochodów ogółem. Ze względu na tak wysoki udział dochodów własnych dokonano ich analizy (tab. 3).

Znaczny wpływ na wielkość dochodów miasta miały udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, w tym udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa od osób fizycznych (od 21,4% w 2004 r. do 22,5% w 2006 r.) oraz podatek od nieruchomości (od 14,4% w 2004 r. do 12,2% w 2006 r.). Najmniejszy udział z kolei dotyczył podatku rolnego (który kształtuje się na poziomie 0,05%) i braku wpływów z lokalnych opłat.

Udział środków unijnych w dochodach miasta Rzeszów przedstawia tab. 2. Na bazie tych danych można zauważyć, że wielkość tych środków szybko wzrasta. W roku 2004 stanowiły one jedynie 0,08% dochodów miasta, aby w roku 2006 osiągnąć poziom 10,89% ogólnych dochodów.

Wydatki budżetów jednostek samorządu gminnego są przeznaczone na realizację zadań określonych w ustawach, czyli na zadania własne i zlecone. Wydatki mają charakter obligatoryjny, jeśli zadania, na rzecz których są realizowane, są zadaniami, których obligatoryjny charakter wynika z ustaw.

Przekazanie środków na poszczególne zadania ogranicza swobodę kształtowania wydatków i „usztynnia” budżet. Ustalenie proporcji wydatków na realizację pozostałych zadań, niemających obligatoryjnego charakteru, należy do zadań samorządu

² M. Mackiewicz, E. Malinowska-Masiąg, W. Masiąg, M. Tomala, *Budżet i finanse 2006, poradnik dla samorządów*, Międzykomunalna Spółka Akcyjna MUNICIPIUM, Warszawa 2006, s. 55.

³ E. Zieliński, *Samorząd terytorialny w Polsce*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2004, s. 17.

Tabela 1. Dochody i wydatki budżetowe miasta Rzeszów według rodzajów w poszczególnych latach (w tys. zł)

Wydatki budżetowe miasta Rzeszów według rodzajów w poszczególnych latach (w tys. zł)									
Lata	Ogółem	Dochody własne	Dotacje celowe z budżetu państwa	Dotacje otrzymane z funduszy celowych	Dotacje celowe otrzymane na zadania realizowane na podstawie porozumienia między jednostkami samorządu terytorialnego	Subwencje ogólne	Środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł		
2004	379 516,7	194 174,6	41 012,5	1 604,4	606,6	141 612,8	505,8		
2005	428 297,6	211 225,4	45 300,6	2 461,7	3 566,6	150 535,0	15 208,3		
2006	517 693,7	240 390,5	52 481,2	2 688,5	3 025,6	164 136,7	54 971,2		
Dochody budżetowe miasta Rzeszów według rodzajów w poszczególnych latach (w tys. zł)									
Lata	Ogółem	Dotacje	Świadczenia na rzecz osób fizycznych	Wydatki bieżące			Wydatki majątkowe		
				razem	wynagrodzenia	składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i fundusze pracy	zakup materiałów i usług	razem	w tym inwestycyjne
2004	390 200,3	19 833,8	35 545,6	270 690,6	173 432,0	32 469,6	54 565,6	52 428,3	52 198,3
2005	458 984,2	24 531,4	44 072,2	280 381,4	175 532,6	33 230,9	58 747,7	94 030,0	93 360,0
2006	522 680,2	30 813,3	49 785,5	303 686,8	186 443,0	34 146,0	69 656,8	122 301,7	120 540,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie.

Tabela 2. Udział środków unijnych w dochodach miasta w latach 2004-2006

Lata	Dochody miasta ogółem	Środki finansowe pochodzące z UE (w zł)	Udział środków unijnych w ogólnych dochodach miasta (w %)
2004	379 516 697	313 662	0,08
2005	428 297 093	13 509 628	3,07
2006	517 693 695	56 384 305	10,89

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z wykonania budżetu miasta Rzeszów.

Tabela 3. Dochody własne budżetu miasta Rzeszów w latach 2004-2006 (w zł)

Dochody własne budżetu	2004		2005		2006	
	kwota	%	kwota	%	kwota	%
Razem	194 174 565	51,16	211 225 407	49,32	240 390 520	46,43
Podatek rolny	219 497	0,05	223 192	0,05	311 172	0,06
Podatek od nieruchomości	54 656 100	14,40	60 739 728	14,18	63 225 684	12,21
Podatek od środków transportowych	3 453 679	0,91	3 828 896	0,89	4 230 557	0,82
Wpływy z innych lokalnych opłat	-201 199	-0,05	-80 345	-0,02	717 295	0,14
Wpływy z opłaty skarbowej	5 086 689	1,34	5 226 348	1,22	4 961 848	0,96
Podatek od czynności cywilnoprawnych	3 790 255	1,00	5 336 166	1,25	7 841 5033	1,51
Dochody z majątku gminy	18 315 489	4,83	9 764 172	2,28	14 461 321	2,79
Wpływy z usług	3 402 232	0,90	4 639 283	1,08	4 634 723	0,90
Udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – razem	81 253 509	21,41	98 564 835	23,01	116 758 099	22,55
Udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych	72 801 908	19,18	86 772 565	20,26	104 949 476	20,27
Udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych	8 451 601	2,23	11 792 270	2,75	11 808 623	2,28

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, Bank Danych Regionalnych.

terytorialnego⁴. Wydatki budżetu gminy dzielą się na wydatki bieżące i majątkowe, w tym inwestycyjne. Do pierwszej grupy zalicza się prowadzenie, utrzymanie i eksploatację istniejących obiektów i urządzeń oraz bieżące funkcjonowanie (np. wynagrodzenia). Wydatki inwestycyjne natomiast służą powiększaniu majątku gminy przez zwiększanie bądź modernizację istniejących środków trwałych lub tworzeniu nowych drogą ponoszenia nakładów finansowych. W wyniku ich ponoszenia powstają urządzenia i obiekty infrastruktury technicznej i społecznej⁵.

Tabela 4. Wydatki związane z programami unijnymi w Rzeszowie w latach 2004-2006

Lata	Wydatki miasta ogółem (w zł)	Wydatki na programy i projekty realizowane z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności Unii Europejskiej (w zł)	Udział w ogólnych wydatkach miasta (w %)
2004	390 200 347	4 624 222,0	1,18
2005	458 984 186	31 291 981,0	6,81
2006	522 680 178	69 425 530,0	13,28

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z wykonania budżetu miasta Rzeszów.

Występowanie różnorodnych uwarunkowań w działalności polskich samorządów sprawia, że możliwość finansowania działalności inwestycyjnej ogranicza się do wykorzystania wymaganych proporcji pomiędzy środkami własnymi a zewnętrznymi źródłami finansowania. Realizacja działalności inwestycyjnej wymaga od władz samorządowych wyasygnowania (obecnie lub w przyszłości) określonych, z reguły dość znacznych środków finansowych⁶. Analizując dane z tab. 1, można zauważyć, że największe nakłady miasto Rzeszów poniosło na wydatki bieżące, chociaż ich udział systematycznie maleje (od 69,37% w 2004 r. do 58,10% w 2006 r.), rośnie natomiast udział wydatków majątkowych (od 13,44% w 2004 r. do 23,40% w 2006 r.). Podobną tendencję możemy zauważyć w wykorzystaniu środków unijnych – tab. 4. W roku 2004 udział wydatków na programy i projekty realizowane z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE w ogólnych wydatkach miasta wyniósł jedynie 1,18%, w kolejnych latach wzrastał, aby w roku 2006 osiągnąć poziom 13,28% ogółu wydatków.

⁴ Z. Gilowska, *System ekonomiczny samorządu terytorialnego w Polsce*, MUNICIPIUM, Warszawa 1998, s. 120.

⁵ H. Sochacka-Krysiak, *Zarządzanie gospodarką i finansami gminy*, Wyd. SGH, Warszawa 2006, s. 211.

⁶ B. Samojlik (red.), *Kierunki zmian w sektorze finansów publicznych w Polsce po wejściu do Unii Europejskiej*, SGH w Warszawie, Warszawa 2006, s. 19.

4. Inwestycje z udziałem środków unijnych w gminie miejskiej Rzeszów

Wejście Polski do struktur europejskich otworzyło możliwości związane z korzystaniem przez nasz kraj z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Co ważne – z pomocy finansowej, czyli z funduszy przedakcesyjnych, można było korzystać jeszcze przed podpisaniem przez Polskę traktatu akcesyjnego.

Tabela 5. Wykaz projektów dotyczących infrastruktury technicznej realizowanych przez gminę miasto Rzeszów

Nazwa projektu	Wartość całkowita (w zł)	Udział dofinansowania z UE/budżet państwa (w zł/%)	Udział środków własnych (w zł)	Okres realizacji
Aktywizacja nowych terenów inwest. w Rzeszowie dzięki poprawie dostępności komunikacyjnej	24 348 540	9 411 292	14 937 248	09.2004-07.2006
		38,65	61,35	
Program poprawy stanu wody pitnej dla aglomeracji rzeszowskiej	131 207 428	59 873 750	72 045 784	2006-2008
		45,09	54,91	
Przebudowa ulic Rzeszowa w ciągu drogi krajowej nr 4	94 032 238	52 873 750	42 158 488	03.2004-06.2008
		56,23	43,77	
Przebudowa ulic powiatowych w centrum miasta	25 787 840	16 491 504	9 296 336	06.2004-11.2006
		63,95	36,05	
Budowa regional. sieci szerokopasmowej aglomeracji rzeszowskiej ResMAN-etap I	8 767 325	6 574 889/217 800	1 974 636	05.2005-09.2006
		74,99/2,48	22,52	
Standaryzacja ochrony środowiska poprzez skanalizowanie terenów miasta Rzeszowa	8 870 647	4 918 951	3 951 696	07.2004-03.2008
		55,45	44,55	

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.bip.um.rzeszow.pl.

Miasto Rzeszów aktywnie włączyło się do inicjatyw w ramach tych funduszy. Rzeszów bierze udział w wielu przedsięwzięciach, co z kolei pozwala na jego szybszy i efektywniejszy rozwój, przyciąga inwestorów i sprawia, że miasto staje się przyjazne dla jego mieszkańców. Dzięki pozyskiwanym z funduszy środkom finansowym stolica Podkarpacia zyskuje wiele wymiernych korzyści. Dzięki poprawie infrastruktury drogowej, dostępności komunikacyjnej oraz szerszemu dostępowi do sieci dróg krajowych zwiększa się atrakcyjność inwestycyjna miasta. Podejmowane

są także szerokie działania przyczyniające się do rozbudowy regionalnej infrastruktury teleinformatycznej, stwarzającej warunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w mieście.

Tabela 5 przedstawia wykaz projektów dotyczących infrastruktury technicznej realizowanej przez gminę miasto Rzeszów, współfinansowanych przez Unię Europejską.

Największym kosztem całkowitym charakteryzował się program poprawy stanu wody pitnej aglomeracji rzeszowskiej (prawie połowa środków to fundusze unijne), najmniejszą zaś wartość projektu miała inwestycja: budowa regionalnej sieci szerokopasmowej ResMAN. W ramach tego ostatniego projektu wykorzystano aż 74,99% środków unijnych z ogólnej kwoty projektu. Z kolei największym udziałem środków własnych charakteryzowała się aktywizacja nowych terenów inwestycyjnych dzięki poprawie dostępności komunikacyjnej (na tę inwestycję przeznaczono 61,35% całej kwoty projektu).

5. Podsumowanie

Gmina jako jednostka samorządu terytorialnego w ramach realizacji nałożonych na nią zadań prowadzi działalność inwestycyjną, zaspakajając w ten sposób określone potrzeby społeczności lokalnej. Decydującą rolę przy wyborze rodzajów inwestycji, zwłaszcza w ostatnich latach, odgrywała możliwość korzystania przez te jednostki z funduszy UE.

Miasto Rzeszów podejmuje wiele działań inwestycyjnych, zwłaszcza dotyczących infrastruktury technicznej, w celu przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego przynależnego jej obszaru i stworzenia jak najlepszych warunków do życia mieszkańcom. Inwestycje infrastrukturalne realizowane w mieście były w głównej mierze finansowane z funduszy unijnych, jednak część kwoty projektów pokrywały także środki własne miasta. Dokonane wydatki na realizację inwestycji w 2004 r. wynosiły 52 198,3 tys. zł (ok. 13,4% wydatków ogółem), a w 2005 i 2006 r. odpowiednio 20,34 i 23,06% ogólnych wydatków. Nakłady na realizację inwestycji w mieście Rzeszowie charakteryzowały się tendencją wzrostową. Najwięcej projektów, które realizowane były z wykorzystaniem środków unijnych, dotyczyło infrastruktury drogowej.

Literatura

- Gilowska Z., *System ekonomiczny samorządu terytorialnego w Polsce*, MUNICIPIUM, Warszawa 1998.
- Mackiewicz M., Malinowska-Masiąg E., Masiąg W., Tomala M., *Budżet i finanse 2006, poradnik dla samorządów*, Międzykomunalna Spółka Akcyjna MUNICIPIUM, Warszawa 2006.

- Michałowski S., Pawłowska A. (red.), *Samorząd lokalny w Polsce. Społeczno-polityczne aspekty funkcjonowania*, Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004.
- Samojlik B. (red.), *Kierunki zmian w sektorze finansów publicznych w Polsce po wejściu do Unii Europejskiej*, SGH w Warszawie, Warszawa 2006.
- Sochacka-Krysiak H., *Zarządzanie gospodarką i finansami gminy*, Wyd. SGH, Warszawa 2006.
- Zieliński E., *Samorząd terytorialny w Polsce*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2004.

THE INVESTMENT ACTIVITY ON THE EXAMPLE OF RZESZÓW BETWEEN 2004 AND 2006

Summary

The paper presents the financial resources of commune investments in Rzeszów between 2004 and 2006. It argues that the investments in Rzeszów were mainly financed by EU funds and own commune resources. The investment projects which were realized in Rzeszów mainly concerned road infrastructure.